

Dynamiek en conflict

Sinds de tweede wereldoorlog is de internationale handel aanzienlijk sneller gestegen dan de binnenlandse productie. Daardoor zijn de meeste westerse economieën steeds meer open economieën geworden. Vanaf de jaren zestig ontpopten eerst de EG en Japan zich als dynamische veroveraars van internationale markten. In de jaren zeventig deed het OPEC-blok zijn intrede op de wereldmarkt. En na de ontgoocheling met hun beleid van importsubstitutie schakelde een groep ontwikkelingslanden, de zogenaamde nieuwe industrielanden, met succes over op exportgeleide groei. De recente ontwikkeling in China en in de Sovjetunie wijst erop dat ook deze naar binnen gerichte economieën hun beleid nu richten op meer opening.

Tegelijkertijd is het economische krachtenveld waarin de internationale handel zich voltrekt, de laatste twee decennia sterk veranderd. Grote industriële ondernemingen hebben hun productie-eenheden multinationalaal gespreid. Een belangrijk deel van de internationale handel is daardoor in feite interfiliale handel geworden. De aloude theorie van 'comparatief' voordeel moet steeds meer wijken voor 'competitief' voordeel op basis van (multinationale) bedrijfstaksgewijze ruil. Een tweede verandering is de overgang van stabiele naar fluctuerende wisselkoersen. Fluctuerende wisselkoersen doorkruisen in korte tijd de ramingen van het comparatieve voordeel op basis van reële factorkosten. Zij verhogen de onzekerheid en het risico van investeringen in exportgerichte bedrijven. Last but not least, zijn er de concurrentieverstorende subsidies. In de meeste westerse markteconomieën genieten landbouw en industrie directe overheidssteun of indirecte voordelen via overheidsaanschaffingen. Dit vertroebelt de reële ruilverhoudingen. In deze complexere omstandigheden waarin de internationale handel zich afspeelt, laaien de latente spanningen tussen de handelspartners regelmatig op tot open conflicten.

Vooralsintd het begin van de jaren tachtig zijn de handelsconflicten tussen de VS, de EG en Japan sterk toegenomen. En in de onlangs gehouden GATT-vergadering te Montreal kwam het tot een kortsluiting tussen de VS en de EG over de subsidiëring van de landbouw. De Verenigde Staten, hierin gesteund door de CAIRNS-groep (Australië, Argentinië, Brazilië, Canada en Nieuw-Zeeland) sturen aan op volledige afschaffing van de landbouwsubsidies tegen het eind van het volgende decennium. Deze doelstelling werd in de verklaring van Punta del Este opgenomen, samen met een deregulerend beleid voor textielproducten. In Europese beleidskringen heeft dat grote deining verwekt.

L. Baeck

In de afgelopen tien jaar is de landbouwsituatie op wereldniveau ingrijpend veranderd. De VS, van ouds de grootste exporteur van landbouwproducten, zagen hun dominante positie geleidelijk afbrokkelen. De overgewaardeerde dollar in de jaren 1982-1985 en de hoge rentevoeten daarna brachten de Amerikaanse landbouw in een crisissituatie, die door de recente droogte zelfs omsloeg in een trauma. De landbouwstaten van de 'Mid West' vormen een invloedrijke lobby in de republikeinse partij. Misschien is de radicale eis van de Amerikaanse delegatie te zien als een laatste poging van de vertrekkende regering om het Bush-beleid op het spoor van de Reaganomics vast te spijkeren.

De EG is van netto invoerder netto uitvoerder geworden van granen, zuivelproducten, rundvlees en suiker. Dit niet op basis van comparatief voordeel, maar als gevolg van het prijsondersteunende landbouwbeleid. Dit beleid heeft de investeringen in de landbouw ook gericht op inschakeling van nieuwe biotechnologie. Mede door deze modernisering heeft Europa voor enkele kwaliteitsproducten met hoge veredelingswaarde (kaas, wijn, groenten en fruit) nu een comparatief voordeel in de wereldmarkt veroverd.

India en China exporteren nu ook graanproducten. En enkele ACP-landen produceren een surplus aan suiker en rundvlees. Hiertegenover staat een grote groep van (arme) ontwikkelingslanden, die voor hun voedselvoorziening afhankelijk zijn van import en dus op relatief lage prijzen uit zijn.

Het wordt steeds duidelijker dat het steunbeleid voor de landbouw in de EG en ook in de VS onoverkomelijke verstoringen veroorzaakt in de internationale handel. De subsidies, die naar raming 200 miljard Ecu per jaar bedragen, veroorzaken ook binnen de EG zelf trouwens heel wat oprispingen. Mevrouw Thatcher staat hierin niet alleen. De GATT-strategie

is erop gericht om orde op zaken te stellen. Maar het komt ons voor dat zij weinig kans van slagen heeft zolang andere afwijkingen van de GATT-normen, bij voorbeeld voor textielproducten, en ook het monetaire aspect (met name de valutafunctuaties) niet in een globale onderhandeling worden opgenomen.

In vele ontwikkelingslanden is de depressieve toestand van de landbouw en het voedseltekort mede het gevolg van overgewaardeerde wisselkoersen. De stedelijke bevolkingen vormen politieke lobbies ten gunste van relatief goedkope voedselprijzen. Een te bruske afslanking van subsidies en overschotten uit de EG en de VS zou wel de export van de CAIRNS-groep bevoordelen, maar zou ook de wereldprijzen, op de korte termijn althans, opdrijven. Deze ontwikkeling zou echter zonder effect blijven op de tekorten van de ontwikkelingslanden zolang de plattelandsgroepen daar onmondig blijven tegenover de stedelijke lobbies.

Onzes inziens maakt de GATT-strategie, die is verkondigd in Punta del Este en scherper geformuleerd in Montreal, weinig kans zolang de wisselkoersen tussen de dollar, de yen en de Duitse mark ongecontroleerd blijven fluctueren. Wisselkoersschommelingen en scheve valutaverhoudingen wakkeren de beschermende overheidssteun alleen maar aan. Deze leidt dan weer tot overinvesteringen in productie met weinig of geen comparatief voordeel. Het is dus de vraag wat eerst moet komen: afslanking van het subsidiebeleid of stabilisatie van de wisselkoersen. Hierover zijn niet alleen de politici maar ook professionele economen het oneens. Het Amerikaanse handelstekort en de overschotten van Japan en West-Duitsland brengen de dominante handelsblokken van het westen opnieuw in de verleiding om in de onvruchtbare praktijken van de jaren dertig te vervallen: protectionisme en concurrentiemanagement door valutamanipulatie.

De relatieve afbouw van de Amerikaanse hegemonie op economisch vlak, de snelle uitbouw van een commerciële invloedzone in Zuidoost-Azië door Japan, de perestrojka-geluiden uit de Sovjetunie, het perspectief '1992' voor Europa en de opmars van de nieuwe industrielanden creëren nieuwe economische verhoudingen en perspectieven op wereldvlak. De ontspanning op het mondiale geopolitieke toneel heeft invloed op de bondgenootschappelijke banden tussen de kernlanden van het Westen: de VS, de EG en Japan. Echter, naarmate de koude oorlog tussen Oost en West ontdooit, komen de concurrentiële West-Westspanningen ongeremder aan de oppervlakte. Op internationaal economisch gebied worden het spannende tijden.

L. Baeck